Bror Perjus

Tal vid FN dagen i Södertälje 24 oktober 2026

Det främsta motivet för anfallskrig är att begränsa folkstyret, demokratin. Därför krigar Vladimir Putin i Ukraina och Donald Trump i Iran. Därför hotar Zi Yin Ping invadera Taiwan.

Världens nationer, övernationella institutioner och hela mänskligheten topprids idag av globala militärindustriella komplex, tre självcentrerade supermaktsledare, ett antal mindre självhärskare och en allt mäktigare digital elit som, i sitt övermod, öppet underkänner demokratin som styrelseform.

De njuter av sin makt och sina mångmiljardvinster. Men de är också rädda. De tar inga sociala hänsyn. De struntar i hoten mot miljö och klimat. Det går inte att tala dem till rätta. Och motvåld spelar enbart militarismen i händerna.

Men i vår ekonomiskt globaliserade, digitaliserade och militariserade värld är **alla folk våra grannar**. Och vi i de nordiska länderna har det allra största ansvaret. För vi har fungerande demokratier i form av våra folkrörelser som i demokratiska möten och demonstrationer kan driva fram en global fredsrörelse.

Vi kan samlas i hundratal, tusental, miljoner på gator och torg och på våra arbetsplatser. I protest mot de ekonomiska klyftorna, militarismen och förstörelsen av jordens klimat och miljö.

Forum för Levande historia säger; *För människor under forntiden var* ***kroppsspråket*** *avgörande för deras överlevnad.*

Det kan låta ålderdomligt i digitaliseringens tid. Men det är tvärt om. Kroppsspråket är ännu viktigare för mänskligheten idag än på forntiden.

Demonstrationer, massmöten och strejker är kroppsspråk. Det kan filmas! Översättas digitalt! Och massdistribueras över hela världen med det entydiga budskapet… Kamp för demokrati. Nej till krig! Nej till de globala militärindustriella komplex som idag hotar miljön, mänskligheten och allt liv!

Förlåt en gammal man?!

Men redan under sent 1900-tal var jag med när statsledare som Västtysklands Willy Brandt, Österrikes Bruno Kreisky och allra främst vår egen Olof Palme

agiterade för fred, nedrustning och demokratins globalisering och inspirerade fredsrörelse, fackföreningsrörelse och demokratirörelser.

1980

tog allt fart med en väl förberedd strejk vid Leninvarvet i Gdansk. Snacka om **kroppsspråk**! Här föddes fackföreningen Solidaritet. Här inleddes sovjetdiktaturens upplösning. På uppdrag av Olof Palme åkte jag till Gdansk tillsammans med Charles Kassman vid Arbetarrörelsens Internationella Centrum, numera Olof Palmes Internationella Centrum och SSU-aren Ola Frithiofsson. Vi traskade rakt in i Leninvarvet för ett långt samtal med **Lech Walesa**. Sedan åkte vi hem och rapporterade direkt till Olof om strejkledaren som senare blev både Nobelpristagare och Polens president i fria demokratiska val.

1981

hade Läkare mot kärnvapen samlat **4 miljoner namnteckningar** i Europa i protest mot kärnvapnen och den så kallade terrorbalansen. Det året gick också en **första strapatsrik fredsmarsch** med **300 aktivister** till fots från **Köpenhamn** till **Paris** i direkta samtal med människor i städer och byar som de passerade. I utkanten av Paris möttes de av Olof Palme personligen, som passat på att göra ett statsbesök hos Frankrikes president Francois Mitterand för att få tillfälle att hälsa på fredsdemonstranterna på väg in i Paris.

1982

tog deltagarna i **den andra fredsmarschen** Finlandsfärjan från Stockholm till Helsingfors och gick sedan via den ryska enklaven Kaliningrad, via Polen till Belarus huvudstad Minsk.

Samma år, den 12 juni, gick **1 miljon demonstranter** från FNs högkvarter på Manhattan, New York till Central Park. Den största fredsdemonstrationen någonsin! Till stöd för Olof Palme som då överlämnade den rapport till FNs generalförsamling som han utarbetat med **fem regeringschefer** från var sin världsdel; *Argentina, Grekland, Indien, Mexiko och Tanzania.* Deras geniala förslag var! Ersätt **Terrorbalansens hot om ömsesidig utplåning** med en ny doktrin **Gemensam Säkerhet för hela världens folk.**

Sedan gick fredsmarscher från *New York till Washington*, från *Maraton till Aten*, från *Västtyskland via Holland till Belgien*, från *Oslo till Trondheim*, från *Skottland till Greenham Common* i södra England.

1983

Som redaktör i fackförbundspressen bildade jag tillsammans med ***Jan Bergqvist,*** riksdagsledamot och ordförande *för* ***Svenska FN-förbundet*** en aktionsgrupp för ***Facklig Aktion mot Kärnvapen.*** Vi agiterade för tidsbegränsade generalstrejker tänkta att genomföras just idag ***FN-dagen den 24 oktober****. (*Stefan Löfven, då fackligt aktiv vid Hägglunds & Söner i Örnsköldsvik, som tillverkar militära fordon, deltog på våra möten i Stockholm, senare IF Metalls förbundsordförande och Sveriges statsminister. Idag ordförande för socialdemokratin i Europa. Nyligen träffade han New Yorks radikala borgmästare Zoran Mamdani.)

Facklig Aktion mot Kärnvapen diskuterades sedan intensivt med växande stöd från arbetsplatsklubbar, lokala avdelningar och fackliga kongresser inom LO, TCO och SACO. Spred sedan förslaget via den fackliga rörelsens internationella nätverk.

Och FN-dagen den 24 oktober gick Finlands statminister Kalevi Sorsa i spetsen för en demonstration mot kärnvapnen med 250 000 deltagare genom Helsingfors. All kollektivtrafik stoppades av trafikpersonalens fackförbund. Landets kyrkklockor ringde. Även i Norge, Danmark, Västtyskland, Holland och Belgien lades arbetet ned på flera arbetsplatser där alla stod tysta ”fem minuter i tolv” i protest mot militarismen.

1984

i juni avslöjade LOs ordförande Stig Malm att fackliga ledare i väst- och östeuropa samtalade om en **gemensam** aktion för ”Gemensam Säkerhet”. Det underminerade ytterligare sovjetdiktaturen! Jag frågade Olof Palme om hans åsikt om en gemensam facklig öst-västlig manifestation. Han svarade spontant, kort och otvetydigt.

- Det vore fint det…!

Inspirerade av freds- och fackföreningsrörelsen bildades i Sverige yrkesgrupper mot kärnvapen som **fortfarande är aktiva**; arkitekter, ingenjörer, läkare, lärare…

1985

började Sovjetunionens nya ledare Michael Gorbatjov sina försök att demokratisera sovjetsystemet med de två berömda begreppen *glasnost* och *perestrojka* / öppenhet och förändring. Det bidrog till att folk började klättra över Berlinmuren och slutligen till sovjetväldets upplösning.

1986

den **28 februari** mördades Olof Palme precis då han hade bokat **två** statsbesök. Med Michael Gorbatjov i Moskva den **2 april** och med Ronald Reagan i Washington den **9 april – för** att få med sig de båda stora kärnvapenmakternas ledare på ett avgörande genombrott för att ersätta **Terrorbalansen** med en **Gemensam säkerhet**. Mordet var – tror jag - en väl planerad avrättning.

Då hade över **5 miljoner deltagit i strejker demonstrationer och fredsmarscher** i Amsterdam, Berlin, Bryssel, Bonn, Haag, Helsingfors, Köpenhamn, London, New York, Milano, Madrid, Oslo, Paris, Rom, Stockholm **för Gemensam säkerhet**, fred, nedrustning och avveckling av kärnvapen.

Det var det **kroppsspråk** som fick supermaktsledarna Michael Gorbatjov och Ronald Reagan att - **den 11 - 12 oktober** - drygt sju månader efter mordet på Olof Palme mötas i Reykjavik**.**

Där började de överträffa varandra, medföljande experter, politiska bedömare och en häpen världsopinion med att lägga fram det ena mer långt gående förhandlingsbudet efter det andra om avveckling av kärnvapen. (Lyssna gärna på Sveriges Radio, Bildningsbyrån UR **11 oktober**. Rubrik; Helgen då en kärnvapenfri värld plötsligt verkade möjlig.)

Fredsdemonstranterna hade med kroppsspråk skapat den antimilitaristiska opinion som fick avgörande betydelse för de förhandlingar som inleddes vid mötet i Reykjavik och sedan resulterade i att antalet kärnvapen minskades från ca 70 000 till idag ca 12 000. Dessvärre fortfarande tillräckligt för att, i ett kärnvapenkrig, göra vår planet obeboelig.

1991.

I augusti kuppades Gorbatjov bort från makten. Sovjetunionen upplöstes. Den största sovjetrepubliken Rysslands president, Boris Jeltsin, fortsatte försöken att demokratisera kommunismen. Han berömde den ”svenska modellen”. Ryssland

valdes in i Natos sidoorganisation **Partnerschip for Peace** som en global polisstyrka, en konkretisering av ”Gemensam säkerhet” och ett verktyg som öppnade för demokratiseringen av länder i Latinamerika, Afrika och Asien. Mänskligheten var på väg mot något mycket bättre! Men 1999 avlöstes Jeltsin av Vladimir Putin. Då ändrades färdriktningen 180 grader.

2001.

I en besinningslös attack morgonen den 11 september flög två kapade passagerarplan in i World Trade Centers tvillingtorn i New York City. Ett tredje störtades in i USAs försvarsdepartement Pentagon, Washington. Ett fjärde kraschade på ett fält i Pennsylvania. En samordnad attack mot demokratin som dessvärre utlöste amerikansk/brittiska militära aktioner i Afghanistan och Irak.

Men fortfarande fanns det en fredsrörelse! Nu protesterade nära **36 miljoner människor över hela världen** i nära 3 000 demonstrationer **mot militarismen**. I Sverige demonstrerade över 100 000 i 15 städer varav 75 000 i Stockholm mot det krig som befriade Irak från en av vår tids värsta tyranner men födde en ny brutal makt, IS, Islamiska staten.

2018

tog Greta Thunbergs klimatrörelse *Fridays for Future* över **efter** det sena 1900-talets freds- och antikrigsrörelser.

2019.

Den **24 maj** deltog mer än **1,8 miljoner** människor i *Global Strike for Future* på 2 300 platser i mer än **120 länder.** I Kungsträdgården sa Greta: *Ni vuxna som säger att vi ska vara i skolan – strejka från jobbet, gå ut på gatorna, skrik!*

Den **23 september** överlät FNs generalsekreterare talarstolen till Greta Thunberg. Hon röt direkt till världens församlade politiska ledare**; “How dare you!?”**

Men! Redan *den 6 juni 1972, l*ångt innan Greta var född, sa Olof Palme till FN:s miljökonferens i Stockholm:

*Vi måste sluta med lyxkonsumtion, minska användningen av fossila bränslen som olja och gas. Och framför allt verka för fred och nedrustning. **Det är verkligen väldigt, väldigt bråttom.** Världshaven kan förstöras, de arktiska*

havsisarna smälta och andra klimatrubbningar kan uppstå som drastiskt kan påverka våra livsvillkor. ***(Precis det som sker nu!)***

Men störst är hotet från de globala supermaktsledare och militärindustriella komplex som riskerar utöka dagens konfrontationer i Ukraina, Mellanöstern eller Sydostasien till ett globalt kärnvapenkrig som innebär den slutgiltiga förstörelsen av alla levnadsvillkor på jorden.

Så, **vi** måste börja här i Södertälje, i Sverige, i de nordiska länderna där demokratin är som starkast att väcka en global fredsrörelse. Dess första utmaning är att, *förbi* Vladimir Putins regim, nå fram med ett fredsbudskap till det ryska folket.

Dessvärre upplever vi idag att unga grundskoleelevers demonstrationer ute i Europa idag tenderar att tas över av våldsam högerextremism. Det är ett varningstecken som vi måste se upp med.

Men i Sverige har vi världens förmodligen starkaste folkrörelser som måste gå ut på gatorna och ta sitt ansvar för demokratin. Vi har ett finmaskigt nät av självständiga, rikstäckande, regionala och lokala folkrörelser med över **20 miljoner** medlemskap som idag *måste mobiliseras* till kamp **mot** högerextremismen, militarismen och klimatförstörelsen, **för** gemensam säkerhet, demokrati och jämlikhet över hela världen.

Kan Greta så kan vi!